

نقش مدیران دانش آموخته فیزیک در توسعه تعلیم و تربیت علم مطالعه جهان قانونمند

اسفندیار معتمدی

سال ۲۰۰۵ میلادی به عنوان سال جهانی فیزیک انتخاب و اعلام شده است. در خصوص هدف ها و برنامه های محلی، منطقه ای و جهانی آن بحث های مفصلی در جریان است. یکی از این بخش ها اثر علم فیزیک و فیزیکدانان در انواع فناوری ها، هنرها، فلسفه، جهان بینی و رفتار انسان است. حال این پرسش مطرح است که آیا علم فیزیک یا فیزیکدانان در مدیریت هم اثر چشمگیری داشته یا دارند؟ آیا مدیرانی که زمینه تحصیلات آنها فیزیک بوده است، در انجام وظایف مدیریت که برنامه ریزی، سازماندهی، آموزش، انگیزش، هدایت، نظارت، هماهنگی و نوآوری در محدوده مسئولیت خود بوده، موفق یا ممتاز از دیگران بوده اند؟ برای پاسخ به این پرسش بود که به جست و جو پرداختم و تعدادی از فارغ التحصیلان فیزیک را که مسئولیتی در اداره امور کشور داشتند، از نظر گذراندم تا آنکه آقای سید رحیم مدنیان رئیس سازمان آموزش و پرورش اصفهان جلب توجهم شد و به بررسی کارهای او پرداختم و او را با استانداردهای رایج مقایسه نمودم و کارهایش را با گفتاری که در جلسه ای از ایشان شنیده بودم، مقابله کردم.

• آنچه شنیدم و دیدم

در مهرماه سال ۱۳۸۰ به همراهی استادان بزرگوار فیزیک آقایان دکتر کمال جناب و دکتر ابوالقاسم قلم سیاه برای شرکت در جلسه نکوداشت جمعی از معلمان فیزیک اصفهان به آن شهر رفتیم. در این مراسم از سی و چند نفر دبیران بازنشسته فیزیک که سال های خدمت آنها به ۳۰ سال رسیده یا متجاوز از آن بود، تجلیل می شد. هنگامی که نخستین سخنران خبر از بازنشسته شدن بیش از ۳۰ نفر از معلمان کارآموده اصفهان را بر زبان راند، یک باره از ذهنم گذشت که بعد از این، کجا از این تجربه های معلمی استفاده می شود؟

پس از آنکه نوبت سخن به من رسید، آنچه از ذهنم گذشته بود، در آغاز سخن چنین بیان کردم: با هزار سال تجربه معلمی چه می کنید؟ آیا به سادگی میلیون ها ساعت تجربه دقیق معلمی را به فراموشخانه تاریخ می سپرید؟ مگر در این کشور، ما چقدر از این سرمایه های گرانبهای انسان پرور داریم؟ آیا فکری برای بهره گیری از خرد و تدبیر این معلمان شده است یا آنکه در جلسه امروز پایان فعالیت ذهنی و علمی آنها را جشن می گیریم...؟

سخنران بعدی آقای سیدرحیم مدنیان رئیس سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان بود که ضمن سپاس و تشکر و خیرمقدم گفت: «با جمعیت جوان و جویای کار که داریم، بحث بازنشستگی، بحث ناگزیری برای فرصت اشتغال جوانان است. تلاش ما در استان این بوده است که در حد مقدرات این بستر و شرایط را ایجاد کنیم تا عزیزان بازنشسته علاوه بر ساعات مختصری که احياناً تدریس می کنند، در کارهای جنبی از قبیل شرکت در انجمن های علمی، نوشتن، تحقیق کردن، چاپ کتاب ها و نشریات، اندوخته های گرانبهای خود را ارائه نمایند. انجمن های علمی معلمان فرصت مغتنمی است برای بحث و تبادل نظر بین معلمان و تولید فکر و اندیشه جدید و راه و شیوه های نوینی است که می تواند برای آموزش و تعلیم و تربیت مفید باشد.» ایشان در ادامه سخنان خود از مجله هایی که در سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان چاپ می شود، مرکز انتشاراتی که دایر خواهند کرد تا کارهای علمی، آموزشی و پژوهشی معلمان را چاپ و منتشر کند، از مراکز تحقیقات معلمان که تا پایان سال ۸۰ به ۲۰ مرکز می رسد، از تشکیل موزه علوم و فنون سخن گفتند و از حاضرین خواستند کمک کنند تا اصلاحات مورد نیاز در آموزش و پرورش انجام شود و جامعه به انتظاراتی که از آموزش و پرورش دارد دسترسی پیدا کند. سخنان آن روز آقای مدنیان برایم امیدوار کننده بود اما پیش خود گفتم: دو صد گفته چو نیم کردار نیست. تا آنکه چند ماه بعد، از سوی منطقه آموزش و پرورش لنجان - مرکز زرین شهر - دعوتی داشتم تا با دبیران دوره راهنمایی بحث و گفت و گو داشته باشم. این جلسه در مرکز تحقیقات معلمان این منطقه تشکیل شد و نخستین جلسه معلمان در آن مرکز بود و مشخص شد که تأسیس مراکز تحقیقات معلمان در مناطق ۲۰ گانه اصفهان عملی شده است.

• در انجمن علمی جوان

یکی از لذت بخش ترین لحظه های عمرم زمانی بود که در انجمن علمی جوان - در مرکز آموزشی تحقیقاتی صائب در حضور بیش از ۵۰۰ نفر از دانش آموزان پسر و دختر علاقه مند به فعالیت های علمی، در موضوع پژوهش صحبت کردم. در این مدرسه، پنجاه سال پیش از آن زمان، محصل و سی سال پیش از آن، معلم بودم. مشابه این مرکز آموزشی برای دانش آموزان را، در شهرضا با عنوان «مرکز پژوهشی استاد غلامرضا طاهر» دیدم که آنجا نیز آزمایشگاه های فیزیک و شیمی و الکترونیک و... سخت مشغول کار بودند و مشخص شد که در دیگر مناطق استان هم، چنین مراکز پژوهشی دانش آموز به دست افراد علاقه مندی چون قدسیه و امامی اداره می شوند. در اردیبهشت ۱۳۸۲ در جشن بزرگداشت مقام معلم که در مرکز تربیت معلم شهید باهنر اصفهان تشکیل شده بود «از خدمات ۶۸۱۹۴ نفر

معلم و کارمند که امور آموزشی و اداری ۱۰۲۲۱۳۰ نفر دانش آموز را در ۴۰ ناحیه، شهرستان، منطقه و ۷۸۴۸ آموزشگاه در ۳۹۶۲۷ کلاس درس در سراسر استان برعهده داشتند تقدیر شد. گرچه امکان آن نبود که هریک از آنها حضور یابند و جداگانه از دست های دکتر علی محمد کاردان - شخصیت فرهنگی که حضور داشت - تقدیرنامه دریافت کنند. اما این قدرشناسی از مقام معلم موجی در استان ایجاد کرده بود که اثر انگیزی آن را در فردای همان روز در شهر باغبادران، در جلسه ای که آقای فولادی به منظور تکریم مقام معلم تشکیل داده بود، احساس کردم و نتیجه هدایت و نظارت را در قبولی دانش آموزان سال -۸۳ (ابتدایی ۹۸/۴۲ راهنمایی ۹۲/۶۸ درصد متوسطه ۸۴/۹ درصد) و موفقیت در انواع مسابقات و امتحانات کشوری دیدم. دیدار از موزه علوم و فنون و نظم و تلاش کارکنان به ویژه آقای محسنی، مدیر موزه، برایم امیدبخش و انرژی زا بود. پیش از این با موزه آموزش و پرورش که در زمان همین مدیریت سازمان تأسیس شده بود، بارها دیدار و از گذشتگانی که پایه های آموزش و پرورش جدید را استوار کرده بودند، یاد خیری کرده بودم، اما این بار، موزه علوم و فنون دریچه دنیای فردای علم و فناوری را بر من گشود؛ دنیایی که دانش آموزان امروز در آن مسلط بر علوم و فنون زمان، به نقش آفرینی خواهند پرداخت و گرد عقب ماندگی قرون را از چهره جامعه ما خواهند زدود.

آموزش و پرورش اصفهان برای رسیدن به فرادهای بهتر و تربیت انسان هایی متقی، کوشا و سازنده که بهتر زیستن و با هم زیستن را فرا گرفته باشند، به بررسی گذشته جامعه پرداخته و ضمن شناسایی چهره های مؤثر گذشته و قدرشناسی از آنها به مطالعه عوامل ایستایی و نیز پویایی جامعه موجود معطوف شده در تکاپوی آن است که راه بهتری برای آموزش و پرورش را بیابد و عمل کند. این ظرفیت و توانایی به دلایل مختلف در آموزش و پرورش اصفهان موجود است و مدیریت کنونی از همه امکانات موجود استفاده می کند تا انواع نیازهای آموزشی، پژوهشی، هنری و رفاهی معلمان را برآورده و آنها را برای ارتقای سطح آموزش دانش آموزان در مقاطع مختلف آماده کند و برانگیزاند.

• عوامل مؤثر در موفقیت آموزش و پرورش

دو عامل اساسی را پیشتر از سایر عوامل در موفقیت های آموزش و پرورش ذکر می کنم: اول وجود معلمین آموزش دیده آگاه، مسئول و متعهد؛ دوم رهبری و مدیریت مشارکت طلب و رعایت روابط انسانی در اداره امور. اصفهان از نظر داشتن معلمان و دبیران دانشمند که عموماً فارغ التحصیل دانشسراهای مقدماتی، راهنمایی، عالی و مراکز تربیت هستند، مشهور و معروف بوده است. موزه آموزش و پرورش اصفهان معرف چهره های ماندگار این استان و اعضای انجمن های علمی معلمان نشان از مداومت آئین فرزانی در قلب سرزمین ایران است. مدیریت آموزش و پرورش اکنون با هنرمندی توانسته است نیروهای مؤثر را بشناسد، برگزیند و به کار گمارد و دائماً آنها را نوسازی و تقویت کند و آنها عاشقانه و آگاهانه در جهت هدف های سازمان تلاش کنند.

• فیزیک و نقش مدیر دانش آموخته فیزیک

فیزیک، علم مطالعه جهان قانونمند است. فیزیک کل نگر است و زمان و مکان، آن را محدود نمی کند. فیزیک مشخص کرده که همه چیز از جزء و کل در حرکت و دگرگونی، بر طبق قوانین مشخص و منظم است. فیزیک در میان تنوع پدیده ها به مطالعه رابطه میان آنها می اندیشد و به دنبال یافتن وحدت نیروها در میان انبوه واکنش ها است.

اما فیزیکدان از میدان و نبرد آگاه است و می داند برای آنکه کاری زیاد و تندتر انجام شود، باید نیروها را هم جهت کرد و در راستای رسیدن به هدف به کار گرفت. او از بازده و راندمان باخبر است و می داند که برای افزایش بازده باید موانع را برطرف کرد، فناوری های نو را به کار گرفت، راه های اتلاف انرژی را کاهش داد، از بازیافت هم استفاده کرد و همواره به دنبال یافتن روش های نو بود. فیزیکدان می داند که امور جهان بر نظم استوار و جهان مقصد است و نباید به دست انسان نابود و آلوده شود و می داند ارزش هیچ چیزی به پایه ارزش انسان های شرافتمند، سازنده و نیکوکار نمی رسد و چنین انسان هایی را باید در خانواده ها و مدارس تربیت کرد. دانش آموخته فیزیک می داند که برای رسیدن به هدف های آموزش و پرورش لازم است شرایطی به وجود آورد که فرد انسانی داناتر و تواناتر باشد، افراد در جهت رسیدن به هدف هم راستا و هماهنگ باشند و نیازهایشان به درستی برطرف شود. همچنان که اگر به خودرو سوخت مناسب و کافی برسد و موتور آن قدرتمند و راه بی خطر و صاف باشد سرنشینان به سلامت به مقصد خواهند رسید.